

CONCEPTUL POLITIC DE MITTELEUROPA ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

THE POLITICAL CONCEPT OF MITTELEUROPE BETWEEN MITH AND REALITY

LE CONCEPT POLITIQUE DE MITTELEUROPA ENTRE MYTHE ET RÉALITÉ

Lt.col.conf.univ.dr. Andi Mihail BĂNCILĂ*

Dezintegrarea blocului statelor socialiste a oferit conducătorilor politici șansa de a redefini identitatea propriilor popoare. Chiar dacă Uniunea Europeană, o creație a spațiului cultural vest-occidental, a reprezentat principala opțiune, o parte a liderilor statelor central europene au luat în serios în calcul reconstituirea spațiului economico-cultural al fostului Imperiu Austro-Ungar. Chiar și după dezintegrarea acestui ansamblu politico-economic, lumea central europeană a continuat foarte mult timp să se raporteze la normele care l-au definit. În ciuda tentativelor regimului comunist de a rescrie istoria acestor popoare, Mitteleuropa a rămas un reper pentru locuitorii acestui spațiu și chiar a redevenit o opțiune viabilă într-o societate care și-a redescoperit trecutul multicultural.

The disintegration of the socialist states offered the chance to the political leaders to redefine the identity of their own nations. Even if the European Union, a creation of the occidental cultural space, presented the first option, a part of the leaders of central european states took very seriously the rebuilt of economical and cultural space of the former Austro-Hungarian Empire. Even after the disintegration of this political and economical system, the central european world continued to refer to the rules that defined it. Despite the attempts of the communist regime to rewrite history of these nations, Mitteleurope remained a mark for the people of these lands and even became a viable option in a society that rediscovered their multicultural past.

L'effondrement du bloc des États socialistes a donné aux dirigeants politiques l'opportunité de redéfinir l'identité de leurs peuples. Même si l'Union européenne, la création de l'espace culturel occidental, était l'option primordiale, certains dirigeants des États d'Europe centrale avaient pris au sérieux en compte l'idée de la reconstruction de l'espace économique et culturel de l'ancien Empire austro-hongrois. Même après la désintégration de cette entité politico-économique, le monde d'Europe centrale a longtemps continué à se rapporter aux normes qui la caractérisaient. Malgré les tentatives du régime communiste de réécrire l'histoire de ces peuples, la Mitteleuropa demeure un point de référence pour les habitants de cet espace et elle est même devenue une option viable dans une société qui avait redécouvert son passé multiculturel.

Cuvinte-cheie: Mitteleuropa; Europa Centrală; multiculturalism; identitate colectivă; spațiu economic.

Keywords: Mitteleurope; Central Europe; multiculturalis; collective identity; economic space.

Mots-clés: Mitteleuropa; Europe centrale; multiculturalisme; identité collective; espace économique.

Ideea creării unei structuri suprastatale în centrul Europei a fost promovată oamenilor politici și de cultură germani, în plină desfășurare a „Marelui Război”¹. Politicianul și publicistul german Friedrich Naumann a argumentat, în cartea sa *Mitteleuropa*, publicată în anul 1915², necesitatea

creării unui bloc politico-economic, având la bază alianța politico-militară a celor două mari imperii central europene, Germania și Austro-Ungaria³. Această alianță era văzută ca un imperativ, care avea drept scop conservarea și apărarea identității culturale a poporului german.

Autorul considera că blocul german era supus unor intense presiuni din ambele direcții ale frontierelor sale, dinspre est, de cultura rusă, și din partea de vest a continentului, de civilizația

* *Academia Tehnică Militară*
e-mail: bancila.andi@gmail.com

anglo-franceză⁴. Naumann, puternic marcat de teoriile rasiale concepute în epocă, menționa faptul că acest viitor stat federal, care urma să înglobeze și locuitori de origine etnică diferită de cea germană, ar fi trebuit să fie condus de un popor capabil să producă beneficii pentru întreaga comunitate⁵.

În ceea ce privește administrarea acestui nou stat, el considera că cele două imperii germane au obligația să uite vechile divergențe și să-și asume, în egală măsură, sarcina formării acestei noi structuri. El remarca faptul că Austro-Ungaria reprezenta veriga mai slabă a alianței, care, constrânsă de împrejurări, în anul 1867 a trebuit să se scindeze și să accepte împărțirea conducerii statului cu maghiarii. Analizând modul în care se desfășura războiul, Naumann considera că, în final, cel mai probabil, Austria ar fi trebuit să accepte o nouă diminuare de autoritate prin cooptarea la guvernare și a slavilor din provinciile estice⁶.

Imperiul German era mult mai bine structurat și adaptat noilor condiții de dezvoltare. El considera că ritmul de dezvoltare al celor două state era complet diferit. În timp ce poporul german era orientat spre dezvoltarea unor afaceri moderne, utilizând în acest scop principiile fundamentale ale acestei națiuni: punctualitatea, conștiințiozitatea și modestia, austrieicii erau ancorați în trecut, rămânând fideli principiilor de organizare a muncii de tip feudal⁷.

Prusia, factor destabilizator al balanței de putere din Europa Centrală, în secolele XVIII și XIX

Prima modificare, din perioada modernă, a raporturilor de forțe în Europa Centrală s-a produs în anul 1742, când micul regat al Prusiei a ocupat regiunea Silezia⁸ (mai puțin, partea sa sudică, denumită, ulterior, Silezia Sudetină), provincie populată majoritar de slavi și administrată, în acel moment, de Casa de Habsburg. Anexarea acestei provincii aduce, prin resursele sale, un plus de valoare regatului Prusiei, care, în acest fel, poate pune bazele unei dezvoltări economice sănătoase. Importantele resurse de cărbune și de minereu de fier, localizate aici, au permis ca, în prima parte a secolului al XIX-lea, Prusia să devină o mare putere industrială, creând, astfel, premisele desfășurării ulterioare a unor importante acțiuni militare. Extinderea teritorială a statului prusac nu s-a oprit aici, el participând, alături de Austria și de Rusia,

începând cu anul 1772, la ceea ce a rămas cunoscut sub numele de împărțirea Poloniei (statul polonez a fost împărțit între vecinii săi în trei etape succesive 1772, 1793 și 1795)⁹. Disputele sale cu cealaltă mare putere germană, Austria, s-au desfășurat pe întreaga perioadă a secolelor XVIII și XIX. Cea mai mare parte a acestor confruntări s-a finalizat cu victorii militare ale Prusiei, care, aproape de fiecare dată, și-a adjudecat teritoriile, controlate de Casa de Habsburg¹⁰.

Revoluția din anul 1848 a zdruncinat din temelii vechiul Imperiu Habsburgic. Mulți dintre oamenii politici ai vremii au ajuns la concluzia că supraviețuirea acestui conglomerat de popoare ține de modul în care acesta va fi reorganizat. Prințul Felix Schwarzenberg, prim-ministru și ministru de externe al imperiului între anii 1848 și 1852, a contribuit la redactarea primei constituții a țării. Acest important document prevedea reorganizarea în provincii autonome a monarhiei habsburgice. Principalul său deziderat era de a anula efectele noii „constituții a Ungariei”, cunoscută sub denumirea de „Legile din martie”, adoptată de Dieta maghiară de la Budapesta, pe parcursul anului 1848. Documentul austriac prevedea, în mod explicit, separarea de Ungaria a provinciilor Slovacia, Transilvania și Croația, care fuseseră integrate forțat statului maghiar, în perioada Revoluției pașoptiste¹¹.

Cu sprijinul armatei ruse și cu ajutorul indirect al românilor din Munții Apuseni, care se opuneau integrării Transilvaniei în Ungaria, împăratul Franz Joseph a reușit să înfrângă puternica insurecție maghiară. Idealul promovat de intelectualitatea maghiară, acela de separare de Austria, nu era împărțit de reprezentanții celorlalte grupuri etnice. Un lucru important de subliniat este faptul că trupele maghiare au luptat fără a beneficia de sprijinul celorlalte grupări militare, constituite din reprezentanții minorităților naționale. Aceste formațiuni militare nu numai că nu au acordat sprijin revoluționarilor maghiari, ba chiar o parte însemnată a lor a luptat de partea armatei imperiale.

Cel mai important moment este reprezentat de insurecția grupării constituite din țărani români din zona Munților Apuseni, condusă de Avram Iancu, care a opus o dâră rezistență în fața trupelor maghiare (acest spațiu reprezintă singura zonă care nu a reușit să fie ocupată de armata maghiară, în

perioada iunie 1848-septembrie 1849)¹². Acest lucru s-a datorat lipsei de flexibilitate a maghiarilor de a accepta recunoașterea drepturilor sociale și naționale pentru celelalte popoare ale imperiului.

După înfrângerea și dezarmarea revoluționarilor, autoritățile imperiale și-au pus problema efectuării unor reforme, menite a descuraja declanșarea unor mișcări sociale similare. Fiind conștienți că nu își mai permit să susțină economic și militar un imperiu dinastic de tip medieval, cu teritorii dispersate, unele dintre ele neavând continuitate cu corpul principal al statului, pentru prima dată s-a urmărit regruparea în regiunea Dunării a forțelor de care mai dispunea dinastia habsburgică¹³. Se avea în vedere abandonarea unor provincii (statele princiare din nordul Italiei) și reformarea, pe baza unor principii democratice moderne, a restului teritoriului.

Realizarea acestui deziderat devenea tot mai anevoioasă, în special ca urmare a redeșteptării naționale a unora dintre popoarele mai evolute din punct de vedere cultural și care își doreau obținerea de drepturi mult mai rapid decât erau austriecii pregătiți să le ofere. Astfel, trupele imperiale au trebuit să reprime violent multe mișcări de emancipare, cea mai cunoscută dintre ele fiind insurecția de la Praga, din 1861.

Odată cu consolidarea puterii Prusiei în Europa Centrală, după a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Franța, adversara tradițională a Austriei timp de mai multe secole, și-a modificat radical poziția față de monarhia habsburgică¹⁴. Înfrângerile suferite de cele două mari puteri la Sadowa¹⁵ și la Sedan¹⁶ au determinat pe mulți dintre oamenii de știință francezi să participe în mod activ la crearea unei identități politice și culturale austriece, distinctă și concurentă cu cea germană. Începând cu acest moment, identitatea culturală austriacă a fost permanent asociată spațiului din sud-estul Europei, unde, din cauza diversității etnice existente, instabilitatea era o constantă. În acest spațiu, insuficient dezvoltat economic, cultura germană a statului austriac a continuat să fie o garanție a progresului, fiind, ulterior, privită și ca un factor de stabilitate. Teama permanentă față de refacerea militară a Germaniei a determinat marile puteri ale timpului, în special Franța, să continue promovarea acestei politici de separare clară între cele două state.

Prin Tratatul de pace de la Versailles, semnat la finalul Primului Război Mondial, s-a interzis

unificarea acestor două state germane¹⁷, interdicția rămânând în vigoare și la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, când Austria este din nou separată de restul Germaniei.

Cu toate acestea, disoluția vechiului Imperiu Habsburgic a fost grăbită din interior de numeroasele solicitări de autonomie locală. După proclamarea statului dualist austro-ungar în anul 1867, puternica și influenta minoritate cehă din Moravia a început să negocieze, prin mijloace pașnice, obținerea de drepturi egale cu ale celor două popoare recunoscute ale imperiului. Acest efort a fost încununat de succes în anul 1897, când guvernul, condus de Kasimir Felix Badeni, a propus introducerea limbii cehe ca a doua limbă oficială în Boemia¹⁸. Inițiativa nu s-a bucurat de sprijinul populației germane a provinciei, care a declanșat importante mișcări de stradă pentru anularea acestui demers. În ciuda acestor presiuni, cehii au reușit să obțină un statut privilegiat în cadrul părții austriece a imperiului, dar nu egal cu cel al maghiarilor. Această dispută a demonstrat că imperiul nu era încă pregătit să evolueze către un stat de tip federal, lista minorităților naționale era foarte lungă, iar nivelul lor inegal de dezvoltare economică și culturală nu crea condițiile necesare funcționării lor unitare.

Inspirați de schimbările produse în Occident, reprezentanții aripii reformatoare au continuat să identifice o nouă formulă pentru conservarea Monarhiei Dualiste. Chiar dacă mișcarea de emancipare a cehilor nu se bucurase de succesul estimat inițial, nu s-a renunțat la acest deziderat și s-au căutat, în continuare, soluții pentru cooptarea Boemiei alături de Austria și Ungaria într-o nouă formulă administrativ-teritorială. Proiectul se concretizează doar parțial prin recunoașterea autonomiei Moraviei, în anul 1906 (introducerea învățământului în limba cehă și delimitarea în teritoriu a circumscriptiilor școlare)¹⁹, dar fără a afecta foarte tare funcționarea statului. Acest deziderat nu rezolva nici pe departe problemele din cadrul statului dualist, slavii sudici (sârbii, croații, bosniacii și slovenii) reprezentau un bloc etnic compact, dar care se regăsea divizat, din punct de vedere administrativ, între cele două puteri ale imperiului (Austria deținea teritoriile locuite de sloveni, de croați și de bosniaci, în timp ce Ungaria deținea cea mai mare parte a Croației și Voievodina, locuită preponderent de sârbi). Formarea unui stat

al slavilor de sud părea nerealizabil, în special din cauza puternicei opoziții a guvernului maghiar, care susținea, până la absurd, ideea unui stat etnic maghiar. Un caz aparte l-a constituit formarea unei Galiții autonome (provincie locuită majoritar de ucraineni, însă a cărei conducere urma să revină minorității poloneze), după modelul Moraviei; proiectul a fost însă anulat, în anul 1914, de momentul declanșării războiului²⁰.

Proiecte de reformare administrativ-teritorială a Imperiului Austro-Ungar, având la bază principiul autodeterminării popoarelor

Presate de modul în care evoluau acțiunile militare pe parcursul Primului Război Mondial și

propunând formarea unui stat multiethnic, care să funcționeze pe baza principiilor Sfântului Imperiu Roman, al cărui moștenitor de drept era. În concepția sa, Austria trebuia să părăsească tabăra Germaniei, considerată un impostor, și să se revină la poziția sa inițială, de punte de legătură între lumea mediteraneeană și Europa de Nord. Alianța celor două imperii germane părea oarecum nefirească; în timp ce Germania era susținătoarea unui proiect de edificare a unui stat etnic german, Austria rămăsese prizoniera naționalităților din cadrul imperiului său și promova conceptul unui stat multiethnic, edificat în jurul dinastiei conducătoare.

Necesitatea reformării vechiului imperiu austriac, pe baza principiului autodeterminării

Figura 1 Modelul statului central european, în viziunea lui Aurel C. Popovici²⁴

conștientizând momentul redeșteptării naționale a popoarelor din cadrul Imperiului Austro-Ungar, autoritățile austriece au căutat să identifice rapid soluții de reorganizare a statului. În sprijinul acestui demers, s-au grupat numeroși oameni de cultură, care au avansat diverse teorii.

Scriitorul austriac Hugo von Hofmannsthal²¹ s-a alăturat ideii de federalizare a imperiului,

naționale, a fost subliniată în dese rânduri și de reprezentanții națiunii române din Transilvania, din Banat, din Bucovina și din teritoriile românești din Ungaria (Maramureșul și Crișana), între care un loc de seamă l-au avut Aurel Onciu, în Bucovina, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voievod, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop și alți intelectuali de seamă. În perioada armistițiului, semnat de statul român, în

anul 1918, cu reprezentanții Puterilor Centrale, unii intelectuali români au avansat ideea fantezistă de a unifica întreaga națiune română, inclusiv românii din Vechiul Regat, în cadrul statului habsburgic, creând, astfel, un „Kronland” românesc.

Analiza cea mai profundă a acestui fenomen a făcut-o însă românul Aurel C. Popovici, apropiat al principelui moștenitor al tronului monarhiei dualiste Franz Ferdinand, care a publicat, în anul 1906, cartea *Statele Unite ale Austriei Mari* (Vereinigte Staaten von Groß-Österreich)²². El sublinia necesitatea reorganizării imperiului pe baza unor principii de tip federal (modelul avut în vedere fiind Elveția)²³, ținându-se cont de ponderea etnică a fiecăruia dintre cele 11 grupuri etnice.

Conform punctului său de vedere, fiecare națiune ar fi trebuit să se autoguverneze, păstrându-și, în acest fel, identitatea națională, însă tot el a stabilit că este absolut necesară menținerea legăturilor economice și politice dintre regiunile Europei Centrale, sub conducerea monarhiei habsburgice, ca o condiție indispensabilă protejării acestui areal de influențele externe.

În ciuda faptului că un astfel de proiect ar fi putut contribui semnificativ la salvarea monarhiei dualiste și chiar la promovarea Germaniei ca putere mondială de prim rang, specialiștii nu au reușit să identifice o soluție rapidă în vederea diminuării multiplelor diferențe etnice și religioase existente în acest spațiu. Unitatea în jurul dinastiei conducătoare, principiu care funcționase secole la rând, a început să-și arate limitele chiar după Revoluția din anul 1848, moment în care autoritatea statului habsburgic a putut fi reinstaurată doar cu ajutorul Armatei Rusiei Țariste. Inexistența unei conștiințe naționale i-a determinat, într-o primă fază, pe unguri și, mai apoi, pe polonezi, pe cehi, pe slavii sudici și pe români să urmărească reconstituirea identității naționale.

Cu toate că, în epocă, mulți dintre reprezentanții românilor din cadrul monarhiei dualiste erau convinși de viabilitatea economică a spațiului central european (Mitteleuropa), ca urmare a persecuțiilor la care erau supuși de către autoritățile maghiare, ei au ajuns să considere că unica șansă, pentru a beneficia de drepturi naționale, era să susțină proiectul creării unui stat național românesc. Populația românească din Transilvania, din Crișana, din Banat și din Maramureș și-a declarat, în nenumărate rânduri, intenția de a participa, alături

de cele trei naționalități recunoscute (maghiarii, sașii și secuii), la conducerea teritoriilor ai căror locuitori erau. De fiecare dată, solicitările lor s-au lovit de refuzul categoric al autorităților maghiare, care au continuat să practice o politică de ștergere a identității naționale.

Intrarea României în război de partea Antantei a clarificat această dilemă și i-a determinat pe cei mai mulți dintre liderii românilor ardeleni să îmbrățișeze proiectul României Mari. Jertfa soldaților români pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial, împreună cu sprijinul politic, oferit de aliații României, au creat condițiile necesare emancipării populației românești din cadrul Austro-Ungariei.

Momentul culminant al luptei de veacuri a românilor l-a constituit proclamarea „declarației de independență” a națiunii române din Transilvania și din Țara Ungurească, citită, în ziua de 5/18 octombrie 1918, de Alexandru Vaida Voievod în Parlamentul de la Budapesta: „Pe temeiul dreptului firesc, că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liber de soarta sa (...), națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește să facă uz de acest drept și reclamă, în consecință, și pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrâurire străină, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere”²⁵.

Singura minoritate națională din cadrul imperiului care nu își dorea dizolvarea acestui amalgam de popoare și care era pe deplin conștientă de importanța conservării acestei mari piețe economice era comunitatea evreiască. Lipsiți de o identitate etnică (membrii comunității se identificau doar din punct de vedere religios) și neavând o istorie națională recentă, evreii din cadrul monarhiei dualiste erau singurii care puteau înțelege conceptul de supranaționalitate. Ei nu se puteau ralia principiului autodeterminării naționale, promovat de președintele american Woodrow Wilson, în cadrul Conferinței de pace de la Versailles, ca urmare a faptului că trăiau dispersați pe întreg teritoriul statului austro-ungar, fără a avea posibilitatea de a se constitui într-un stat național. Mai mult, ei nu beneficiau nici de suportul unei limbi proprii (vorbeau limba comunității alături de care locuiau), membrii acestei comunități se confundau foarte ușor cu grupul etnic în interiorul căruia trăiau.

Cea mai mare concentrare de evrei din Austro-Ungaria, aproximativ trei sferturi din numărul total, era în regiunile Galiția (reprezenta 10% din

întreaga populație) și Bucovina, unde ponderea lor ajungea la 25%, iar în orașul Cernăuți, ei reprezentau populația majoritară (aproximativ 40% din populația orașului)²⁶. Această comunitate era pe deplin integrată, ca urmare a faptului că din proprie inițiativă, adoptase limba germană și făcea parte din aparatul administrativ imperial prezent în acele provincii.

Friedrich Naumann (1860-1919), autorul cărții *Mittleuropa*, considera absolut necesară conservarea acestui spațiu pentru susținerea imperialismului german. Chiar dacă, inițial, el a fost unul dintre susținătorii politicii coloniale, promovată de amiralul Alfred von Tirpitz, care viza ca Germania să înlocuiască Anglia, ca mare putere navală, ulterior a revenit asupra ideii și a susținut consolidarea puterii Imperiului German pe continent.

În acest sens, Europa Centrală, dominată de Imperiul Austro-Ungar, era cheia care permitea expansionismul german spre spațiul din estul continentului. Din punctul său de vedere, monarhia habsburgică și imperiul său constituiau o rușine pentru lumea germană, fiind incapabilă să-și controleze propriul spațiu de influență. El considera absolut necesară implicarea Germaniei în susținerea acestui proiect, pentru a forma un supratat, mărginit în partea de vest de Franța (frontiera dintre cele două fiind fixată pe linia Rinului), iar în partea de est de Rusia, cu care ar fi urmat să se învecineze de-a lungul unei linii de demarcație, care ar fi plecat din Karelia în partea de nord și ar fi continuat spre sud până în „dreapta sau stânga” României (situația României fiind neclară, ea putând să fie negociată, în funcție de capacitatea militară a Imperiului Rus).

În varianta inițială a planului pentru constituirea Europei Centrale, Bulgaria era situată în afara limitelor acestui spațiu, însă după intrarea în război, alături de Puterile Centrale, autorul reconsideră limitele geopolitice ale regiunii și include și statul balcanic.

Renașterea națională a slavilor l-a determinat pe Naumann să caute o soluție și pentru problema poloneză. El considera că viitorul acestui stat este în continuare strâns legat de monarhia habsburgică și propunea unificarea tuturor teritoriilor locuite de polonezi (făcea trimitere doar la zona aflată în componența Imperiului Țarist) în cadrul monarhiei dunărene. În viziunea sa, Polonia trebuia să

încorporeze și teritoriile locuite de ucraineni și belaruși și să devină al treilea subiect al acestei federații.

Finalul Primului Război Mondial a adus cu sine și dizolvarea monarhiei dualiste și odată cu aceasta, și a pieței economice central europene²⁷. Statele din acest spațiu au resimțit imediat efectele acestei dezmembrări. Niciunul dintre acestea nu beneficia de un număr suficient de consumatori care să îi permită să-și dezvolte ramuri industriale competitive, capabile să concureze cu cele din partea de vest a Europei. Guvernele statelor central europene au conștientizat foarte repede faptul că nu pot susține dezvoltarea unor industrii naționale puternice, chiar și în situația în care vor majora taxele pentru produsele de import.

Acest neajuns le-a determinat să caute noi soluții pentru revitalizarea spațiului economic comun. Marele dezavantaj a fost dorința fiecărui stat de a juca un rol cât mai important în acest proiect. Austria interbelică intrase, din punct de vedere economic, în zona de influență a Germaniei, creând, în acest fel, un vid de putere, pe care foarte repede au încercat să îl ocupe multe dintre fostele state ale imperiului. În absența hegemonului tradițional, Ungaria, ca partener de guvernare, a fost prima care a propus un proiect de renaștere economică a Mittleuropa.

După renașterea statului polonez, factorii de decizie politici și economici din această țară au propus și ei un proiect similar celui maghiar, în care Polonia urma să joace un rol deosebit de important. Ei sugerau formarea unui „stat” care să cuprindă toate teritoriile din istmul ponto-baltic dintre Germania și Rusia, inclusiv statele baltice și chiar Ucraina. La fel ca maghiarii, polonezii se temeau să includă în acest spațiu puternica economie germană, lucru care ar fi anulat din start orice efort de construire a unor sectoare industriale competitive.

Jozef Pilsudski, artizan al politicii formării unor alianțe militare între statele central europene, gândise acest proiect pe baza uniunii polonezo-lituaniene, care, în Evul Mediu, dominase acest spațiu²⁸. Spre deosebire de proiectul gândit de maghiari, care avea la bază principiile economice raționale, polonezii introduc în planul elaborat ideea formării unui spațiu predominant catolic (chiar dacă doreau să înglobeze state cu religie majoritar ortodoxă, precum România și Ucraina),

care ar fi urmat să formeze un „cordon sanitar” între Europa liberală și „Europa bizantină” (ortodoxă).

Spargerea blocului Puterilor Centrale și formarea, în spațiul Europei Centrale, a unui mozaic de state naționale, având în componență largi minorități naționale, a fost puternic contestată de către mulți oameni de cultură occidentali.

Profesorul de istorie din cadrul Universității din Strasbourg Jean Bérenger menționa, în cartea sa *Istoria Imperiului Habsburgilor*²⁹, faptul că decizia dizolvării Austro-Ungariei a reprezentat o imensă greșală.

La finalul Primului Război Mondial, speriate de posibilitatea recuperării rapide a influenței germane în acest spațiu, Franța și Marea Britanie, prin Tratatul de pace de la Versailles, au decis să sprijine formarea, pe ruinele fostului imperiu, a unui număr important de state naționale. Lipsa de experiență politică, cumulată cu fragilitatea economică și cu incapacitatea acestor noi entități de a își susține grupări militare eficiente, capabile să reziste noului tip de amenințare (ideologia comunistă, promovată de Uniunea Sovietică), au accentuat criza securității colective.

Concluzii

În momentul de față, există numeroase voci, în special din partea oamenilor politici maghiari și austrieci, care invocă necesitatea refacerii economice a spațiului fostului Imperiu Austro-Ungar. Pentru a proba șansele de reușită ale unui astfel de proiect, cea mai potrivită soluție ar fi trecerea în revistă a principalelor probleme cu care s-a confruntat această entitate politică.

Faptele istorice demonstrează clar eșecul acestui proiect. În ciuda unor amintiri frumoase, păstrate de elitele intelectuale din conducerea statelor fostului imperiu, relațiile intercomunitare au fost foarte tensionate, iar statul dualist s-a dovedit incapabil să identifice o soluție convenabilă tuturor comunităților etnice.

Artizanii acestui proiect ar trebui să țină cont de greșelile trecutului și să elimine atât cât este posibil discriminarea dintre cetățenii acestui bloc continental și să renunțe la ideea de a îi împărți din nou în popoare de rangul întâi și doi.

NOTE:

1 <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-ce-este-numit-marele-razboi>

2 Rainer Eisfeld, „Mitteleuropa in historical and contemporary perspective”, *German Politics & Society*,

No. 28, 1993, p. 39, https://www.jstor.org/stable/23735073?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_contents, accesat la 13.02.2020.

3 Naumann Friedrich, *Central Europe (Mittel-Europa)*, Editura Knopf Alfred, New York, 1917, p. 1 <https://ia902205.us.archive.org/1/items/centraleurope00naumgoog/centraleurope00naumgoog.pdf>, accesat la 13.09.2017.

4 *Ibidem*, p. 34.

5 *Ibidem*, p. 25.

6 *Ibidem*, p. 103.

7 *Ibidem*, p. 14.

8 Richard Lodge, „Russia, Prussia, and Great Britain, 1742-1744”, *The English Historical Review*, vol. 45, no. 180, 1930, pp. 579-611, *JSTOR*, www.jstor.org/stable/553394, accesat la 18.02.2020.

9 Piotr Wandycz, *The lands of partitioned 1795-1918*, University of Washington Press, Washington, 1975, p. 8.

10 Stacie Goddard, „When Right Makes Might: How Prussia Overturned the European Balance of Power”, *International Security*, Vol. 33, No. 3 (Winter, 2008/2009), p. 129, https://www.jstor.org/stable/40207143?read-now=1&reqid=excelsior%3Af497995a71081124b062d4deb440aba0&seq=20#page_scan_tab_contents, accesat la 14.02.2020.

11 Alice Freifeld, *Nationalism and the Crowd in Liberal Hungary, 1848-1914*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2000, p. 64, <https://books.google.ro/books>

12 Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1968, p. 295.

13 John Komlos, *The Habsburg Monarchy as a Customs Union: Economic Development in Austria-Hungary in the Nineteenth Century*, Princeton University Press, 1983, p. 28, <https://www.jstor.org/stable>, accesat la 26.02.2020.

14 Paul Kennedy, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 180.

15 La 3 iulie 1866, Prusia înfrângea Austria, punând, astfel, capăt existenței Sfântului Imperiu Roman de neam german, a cărui coroană revenea în mod tradițional împăraților habsburgi. Acest eveniment a creat premisele apariției unui nou imperiu în interiorul spațiului germanic, de unde Austria a fost eliminată definitiv.

16 În zilele de 1-2 septembrie 1870, Imperiul Francez, condus de Napoleon al III-lea, a fost desființat, iar Franța republicană care i-a succedat și-a pierdut dreptul de a mai interveni în problemele Europei.

17 Alfred D. Low, *The Anschluss Movement, 1918-1919, and the Paris Peace Conference*, American Philosophical Society, Philadelphia, 1974, p. 416, <https://books.google.ro/books?>, accesat la 18.02.2020.

18 Victor Jaeschke, „A National «Struggle for Survival»? – The Badeni Crisis of 1897 in Cisleithania’s German-language Press”, *Sprawy Narodowościowe*, No. 49/2017, p. 3, <https://ispan.waw.pl/journals/index.php/sn/article/view/sn.1436>, accesat la 26.02.2020.

19 Jan Kuklik, Rene Petras, *Minorities and law in Czechoslovakia 1918-1992*, Karolinum Press, Prague, 2017, p. 129.

20 John Schindler, *Fall of the double eagle. The battle for Galicia and the demise of Austro-Hungary*, Potomac Books, 2015, p. 251.

21 David Luft, *Hugo Von Hofmannsthal and the Austrian Idea: Selected Essays and Addresses, 1906-1927*, Purdue University Press, 2011, pp. 103-106, <http://www.jstor.org/stable/j.ctt6wq1n5.15>, accesat la 26.02.2020.

22 Aurel Popovici, *Stat și națiune. Statele Unite ale Austriei Mari*, Editura Albatros, București, 1997.

Ca urmare a faptului că Uniunea Europeană încurajează dezvoltarea identităților regionale (subliniindu-se avantajele planificării dezvoltării economice la scară mai mică) ca o alternativă la dezvoltarea centralizată a economiilor naționale, modelul sugerat de Aurel C. Popovici revine în actualitate. Necesitatea promovării acestei idei de conviețuire și de cooperare interetnică în cadrul unei piețe economice mai largi (central europene) a determinat factorii de decizie din Austria să sprijine republicarea, în anul 2014, a acestei cărți. Această mișcare culturală se alătură măsurilor de ordin economic (preluarea de către companii și bănci austriece a multora dintre activele fostelor companii de stat din țările central europene), contribuind, astfel, la o re poziționare geopolitică a „fostului imperiu central european” în fostul său spațiu de influență. Acest tip de măsuri se încadrează în mod evident în noua geopolitică germană a Europei Centrale care, prin intermediul recreării identităților regionale, câștigă un avans considerabil în fața gândirii de tip național (direcționarea tuturor resurselor interne către o planificare judicioasă a economiei naționale).

23 *Ibidem*, p. 266.

24 https://austria-forum.org/attach/AEIOU/Popovici%2C_Aurel/OE_U%20.png, accesat la 07.03.2018.

25*** *Ruperea definitivă de Ungaria*, discursul rostit în Parlamentul maghiar, la 18 octombrie 1918, de către domnul dr. Al. Vaida-Voievod, *Chemarea Tinerimii Române*, Nr. 9/1932, Cluj, http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/chemareatinerimeiromane/1932/BCUCLUJ_FP_3234_1932_007_009.pdf, accesat la 31.01.2019.

26 Herman Sternberg, *On the history of the Jews in Czernowitz*, Vol. II, în Gold Hugo, *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Tel Aviv, 1962, https://www.jewi shgen.org/yizkor/bukowinabook/buk2_027.html, accesat la 31.01.2019.

27 Gonec Vladimir, "New Central Europe" in *Co-operating and United Europe: Czechoslovak Ideas in 1920s and 1930s and Attempts at Co-ordination with Austrian and Hungarian Ideas, in Disintegration and Integration in East-Central Europe: 1919–post-1989*, Nomos Verlagsgesellschaft Publishing, 2014, p. 80, <https://www.jstor.org/>, accesat la 26.02.2020.

28 Manuel Stănescu, „România și Polonia în perioada interbelică: «Alianța inimilor, un singur popor cu două drapele»”, revista *Historia*, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/romania-si-polonia-in-perioada-interbelica-alianta-inimilor-un-singur-popor-cu-doua-drapele>, accesat la 04.02.2019.

29 Jean Bérenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, Editura Teora, București, 2000, p. 127.

BIBLIOGRAFIE

Bérenger Jean, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, Editura Teora, București, 2000.

Davies Norman, *Istoria Poloniei. Terenul de joacă al lui Dumnezeu*, Editura Polirom, Iași, 2014.

Dragomir Silviu, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1968.

Eisfeld Rainer, "Mitteleuropa in historical and contemporary perspective", *German Politics & Society*, No. 28, 1993.

Freifeld Alice, *Nationalism and the Crowd in Liberal Hungary, 1848-1914*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2000.

Gonec Vladimir, "New Central Europe" in *Co-operating and United Europe: Czechoslovak Ideas in 1920s and 1930s and Attempts at Co-ordination with Austrian and Hungarian Ideas, in Disintegration and Integration in East-Central Europe: 1919 – post-1989*, Nomos Verlagsgesellschaft Publishing, 2014

Jaeschke Victor, "A National «Struggle for Survival»? – The Badeni Crisis of 1897 in Cisleithania's German-language Press", *Sprawy Narodowościowe*, No. 49/2017.

Kennedy Paul, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Editura Polirom, Iași, 2011.

Komlos John, *The Habsburg Monarchy as a Customs Union: Economic Development in Austria-Hungary in the Nineteenth Century*, Princeton University Press, 1983.

Kuklik Jan Petras Rene, *Minorities and Law In Czechoslovakia 1918-1992*, Estates Press Prague, 2017.

Low Alfred D., *The Anschluss Movement, 1918-1919, and the Paris Peace Conference*, *American Philosophical Society*, Philadelphia, 1974.

Luft David, *Hugo Von Hofmannsthal and the Austrian Idea: Selected Essays and Addresses, 1906-1927*, Purdue University Press, 2011.

Naumann Friedrich, *Central Europe (Mittel-Europa)*, Editura Knopf Alfred, New York, 1917.

Popovici Aurel, *Stat și națiune. Statele Unite ale Austriei Mari*, Editura Albatros, București, 1997.

Schindler John, *Fall of the double eagle. The battle for Galicia and the demise of Austro-Hungary*, Potomac Books, 2015.

Stănescu Manuel, „România și Polonia în perioada interbelică: «Alianța inimilor, un singur popor cu două drapele»”, revista *Historia*.

Sternberg Herman, *On the history of the Jews in Czernowitz*, Vol. II, în Gold Hugo, *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Tel Aviv, 1962.

Vaida-Voievod Al., *Chemarea Tinerimii Române*, Nr. 9/1932, Cluj.

Wandycz Piotr, *The lands of partitioned 1795-1918*, University of Washington Press.

https://austria-forum.org/attach/AEIIOU/Popovici%2C_Aurel/OE_U%20.png

<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-ce-este-numit-marele-razboi>